

AF SØREN STEEN OLSEN, FUTURIST
AND PARTNER HOUSE OF FUTURES

OM VÆKSTBEGREBER

INTRODUCERENDE ARTIKEL TIL GENERELLE VÆKSTBEGREBER MED FOKUS PÅ BNP.

Økonomisk vækst som begreb er fuldt af problemer. Ordet ”vækst” giver en idé om noget, der vokser og bliver større. Men økonomien – hvad enten den forstås som forbruget eller produktionen – er ikke ”noget”. Den består af et utal af produkter og serviceydelser, hvoraf nogle ekspanderer over tid, mens andre mindskes. Nogle forsvinder helt, og nye kommer til.

BNP

BNP er et principielt umuligt forsøg på at opgøre værdien af det hele i et enkelt tal. Væksten i BNP er et endnu mere principielt umuligt forsøg på at opgøre udviklingen i økonomien i et enkelt tal. Priser, mængder og kvaliteter, produkt- og serviceudbud ændrer sig hele tiden. Den økonomiske vækst, som fremgår af nationalregnskabet i form af BNP-væksten, giver derfor et uendeligt mangelfuldt billede af, hvad der egentlig sker i økonomien.

Sådan har det altid været, og der har altid været en bevidsthed om det blandt statistikere og fagøkonomer. En god opsummering af de tekniske problemer ved BNP findes i rapporten fra den franske kommission om måling af økonomisk performance og sociale fremskridt (læs også om kritikken i artiklen *GNP is not happiness*).

Når BNP alligevel er det gængse mål for økonomisk aktivitet skyldes det først og fremmest behovet for at kunne sammenligne den brede udvikling over tid og mellem lande, bl.a. for at kunne perspektivere den i forhold til de politiske styringsmuligheder. Trods problemerne er BNP langt hen ad vejen koblet til nogle størrelser, som er relevante for menneskeligt velbefindende:

- forbruget af alt fra boligkvadratmeter og forbruger-elektronik til restaurantbesøg og ferierejser,
- investeringer i alt fra veje, kloakker og virksomheder til offentlige parker, bygninger, infrastruktur, forskning og teknologi,
- udviklingen i sundhed og forventet levetid,
- ældrepleje, uddannelse og andre velfærdsydelser,
- udviklingen i beskæftigelse, løn- og indkomstudvikling.

Alt dette afspejles i en eller anden udstrækning i BNP – mangelfuldt eller ej.

PROBLEMER MED BNP

BNP måler som udgangspunkt varer og serviceydelser, der handles på et marked. Og problemerne ved BNP handler dels om, at der er mange relevante størrelser, der ikke handles på et marked – fra offentlige ydelser til ubetalt arbejde i hjemmet. Og dels om, at der ikke tages højde for forbruget af udtømmelige ressourcer – olieudvinding indgår som produktion, men ikke som et træk på oliereserverne, og eventuelle belastninger af ren luft, vand, landskaber, økosystemer og det globale klima trækkes heller ikke fra.

Tilsvarende gælder sociale fænomener som stress, arbejdspress, depression, psykisk arbejdsmiljø, ensomhed, social marginalisering, kriminalitet osv., som kan være knyttet direkte eller indirekte til den økonomiske udvikling i samfundet. BNP siger heller ikke i sig selv noget om f.eks., hvordan samfundets økonomiske muligheder er fordelt mellem personer, grupper, klasser, brancher eller regioner.

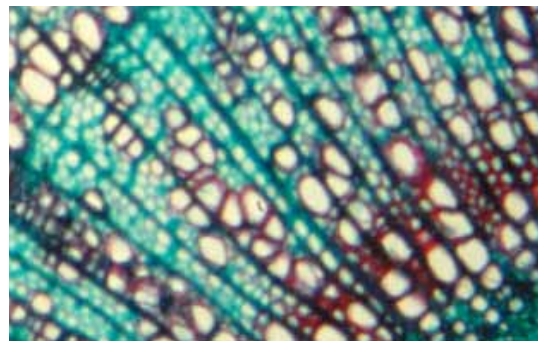
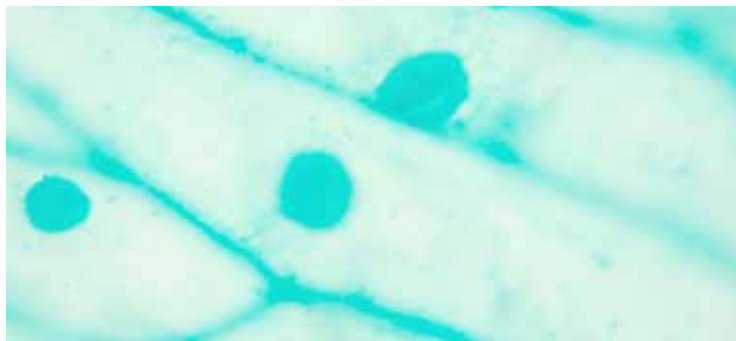

PHOTO: KRISZ SZURJALATOWSKI

DER ER VÆKST I ALTERNATIVE BUD PÅ VÆKSTBEGREBER

Fra græsrodsside har der længe været strømninger, der forsøgte at få alternative udviklingsmål på dagsordenen. New Economic Foundations *Happy Planet Index* og Global Footprint Networks *Ecological Footprint* er to toneangivende eksempler. Lykkeforskning er et nyt forskningsområde, der har givet væsentlige nye impulser til denne dagsorden – og de er baseret på at lave brede undersøgelser af folks selvrapporterede tilfredshed med tilværelsen.

I den seneste tid er der også fra etableret side sket lidt af et gennembrud inden for den opfattelse, at BNP i stigende grad er irrelevant eller misvisende som mål for samfundets tilstand og menneskers velbefindende.

Sarkozy-kommissionen er et udtryk for det. Den britiske regerings nylige initiativ til systematiske lykkelmålinger er et andet. Tilsvarende udviklinger i lande som Tyskland og Canada er et tredje. Og Verdensbankens arbejde med at udvikle et såkaldt *Genuine Saving*-regnskab er et fjerde.

Vækst er ikke noget i sig selv, det er et spørgsmål om, hvad der vokser, og hvordan man vurderer det. Man kan fokusere på, at væksten generelt er korreleret med positive udviklinger i uddannelse, sundhed, forventet levetid, frigørelse, forbrugsmuligheder og levestandard. Væksten i levestandard er herunder stærkt korreleret med en faldende fertilitet og dermed en opbremsning i befolkningsvæksten. Den er i øvrigt også generelt korreleret med en stigende miljøpolitisk kapacitet og dermed evne til at eliminere eller afbøde uønskede virkninger.

Eller man kan fokusere på, at væksten lige så generelt er forbundet med stigende miljø- og ressourcebelastninger og med samfundsudviklinger, som man er imod, måske fordi de ofte omfatter nedbrydning af sociale mønstre og normer – når arbejdsmarkedet f.eks. stiller nye belastende kompetence- og mobilitetskrav, eller når fritiden bliver tilbragt i ensomhed foran TV- eller computerskærmen.

Det er så samtidig fænomener og konsekvenser af vækst, der ikke indgår i BNP-regnskabet. Dermed kan en målsætning om højere BNP-vækst af kritikere opfattes som forfejlet og BNP-væksten i sig selv som noget overvejende negativt.

På det operationelle plan er der mange tekniske elementer i diskussionen om vækstbegreber, og på det principielle plan er det en dybere diskussion om udviklingsveje for samfundet og om forholdet mellem mennesker og natur – og mellem nutid og fremtid.